

MEĐUNARODNA PRAVNA SARADNJA U KRIVIČNIM STVARIMA I NJENA ULOGA U IZGRADNJI EVROPSKOG PROSTORA SLOBODE, SIGURNOSTI I BEZBEDNOSTI

Čalin Berar, Darian Rakitovan

Pregledni naučni rad

Strukturni sažetak:

Razlozi za pisanje i istraživanje problematike: Danas je kriminalitet jedna od najvećih pretnji za slobodu, bezbednost i sigurnost ljudi. Postao je fenomen koji postiže prekogranični karakter i stvara čitave opasne mreže organizovanog kriminaliteta. Suočene sa ovim izazovom, jednostrane reakcije država postale su nedovoljne za efikasno borbu protiv organizovanog kriminaliteta. Međunarodna saradnja država postala je neminovnost. Ova međunarodna saradnja često ima oblik bilateralnih ili multilateralnih sporazuma u kojima se mogu identifikovati dve glavne oblasti na kojima se ona zasniva i razvija. Prvo, međunarodna saradnja se fokusira na ujednačenoj inkriminaciji teških dela i uspostavljanje krivičnih sankcija za njih. Ovde se pre svega govori o teškim krivičnim delima koja pogađaju mnoge ljude iz različitih država kao što su: trgovina drogama, pranje novca, krivična dela koja utiču na finansijske interese država, ekološki kriminal, itd. Drugo, neophodno je uspostaviti specijalizovane institucije za borbu protiv ovog oblika kriminaliteta i ustanoviti jasna pravila koja bi unapredila saradnju između pravosudnih institucija različitih država. Sva ova saradnja mora biti zasnovana na međusobnom poverenju između država, što predstavlja osnovni princip na ovom planu. Iako je Rumunija potpisnica mnogih konvencija, najvažnije je to što je država članica Evropske unije koja posebnu pažnju posvećuje saradnji u krivičnim stvarima.

Ciljevi rada: Cilj ovog rada jeste da istakne glavne mehanizme pomoću kojih međunarodna saradnja u krivičnim stvarima funkcioniše i da ukaže na buduće pravce koje treba pratiti, jer prostor slobode, sigurnosti i bezbednosti bez bliske saradnje država se zaista ne može stvoriti.

Metodologija: Da bismo postigli ciljeve rada, koristićemo analitički metod. Predstavićemo i analizirati najvažnije institucije i mehanizme u međunarodnoj saradnji u krivičnim stvarima, a nakon toga, na osnovu tih činjenica, pokušaćemo da pronađemo nova rešenja za poboljšanje ove oblasti.

Istraživanje: Istraživanje će se fokusirati na najvažnije institucije, kao i na najvažniju sudsku praksu na evropskom nivou.

Rezultati/opšti zaključak: Međunarodna saradnja u krivičnim stvarima mora biti zasnovana na principu međusobnog poverenja.

Istraživanje/validnost rada: Osnovni razlog za pisanje ovog članka jeste potreba za poboljšanje načina funkcionisanja međunarodne saradnje u krivičnim stvarima, čime bi se zaustavio kriminalni fenomen na evropskom nivou. Zbog toga se ovaj rad bavi

istraživanjem najvažnijih institucija u okviru međunarodnog mehanizma za pravosudnu saradnju, uz poseban akcenat na aspekte koji u praksi otežavaju ovaj postupak. Evidentiranjem problema i pravilnim shvaćanjem principa koji regulišu ovu oblast, na kraju ćemo moći da predložimo rešenja za poboljšanje međunarodne saradnje u krivičnim stvarima.

Ključne reči: organizovani kriminalitet, međunarodna saradnja, međusobno poverenje, bezbednost

THE INTERNATIONAL JUDICIAL COOPERATION IN CRIMINAL MATTERS AND ITS ROLE IN CREATING OF THE EUROPEAN SPACE OF FREEDOM, SECURITY AND SAFETY

Summary:

Reason for writing and research problem(s): Nowadays, crimes are one of the greatest threats to the people's freedom and security. It has become a phenomenon that often exceeds the boundaries of a single state, achieving a cross-border character and giving rise to real organized crime networks. Faced with this challenge, the actions of one state are often not enough to efficiently fight against organised crime, and it needs an international cooperation between states. This international cooperation often takes the form of bilateral or multilateral agreements in which two main areas can be identified on which it is developing. Firstly it focuses on a joint action to criminalize grave acts and establish criminal penalties. We are talking here about serious crimes which affect a lot of people from different states like: drug trafficking, money laundering, criminal offences affecting the states financial interests, environmental crime, etc. Secondly a specialized institutions is necessary to be set up to fight against these kind of crimes and to develop clear rules to better help the cooperation between states' judicial institutions. All this cooperation must be based on a mutual trust between states, which is a fundamental principle in the matter. Even though Romania is part of a lot of conventions, the most important thing is that it is a member state of The European Union which pays a special attention to the cooperation in criminal matters.

Aims of the paper (scientific and/or social): The aim of this article is to highlight the main mechanisms through which the international cooperation in criminal matters works and indicate future directions to be followed, because a safe space without a close cooperation between states can not really be created.

Methodology/ Design: In order to obtain the aims of the paper we will use the analytical method. We will present and analyse the most important institutions and mechanisms implied in international cooperation, and after that, based on those facts, we will try to find new solutions to improve this area.

Research/ Paper limitation: The research will focus on the most important institutions as well as on the most important case-law at the European level.

Results/ General Conclusion: The international cooperation in criminal matters must be based on the principle of mutual trust.

Research/Paper Validity: The reason for writing this article lays in the need to improve the functioning of the international cooperation in criminal matters in order for the criminal phenomenon at the European level to be stopped. That is why, the following paper shall investigate the most important institutions within the international judicial cooperation mechanism framework and highlight the aspects that make the procedures difficult in practice. By finding and highlighting the problems, as well as by a correct understanding of the principles that govern this field, we will, in the end be able to suggest improvement solutions of the international cooperation in criminal matters.

Keywords: organized crime, international cooperation, mutual trust, security.

I. Uvod

Posljednjih nekoliko godina kriminalni fenomen je na globalnom planu pretrpeo mnoge promene. Ako su ga u početku karakterisale manji broj određenih nezakonitih radnji, vršene pretežno unutar granica samo jedne države, vremenom, uporedno sa socijalnim i ekonomskim napretkom društva, pojavile su se prave prekogranične mreže organizovanog kriminaliteta. Ove mreže su imale dobro definisanu strukturu i hijerarhiju, bile su izuzetno dobro organizovane i vršile su protivzakonite radnje na teritoriji više zemalja. Na taj način se razvila jedna nova vrsta kriminaliteta koja ne poznaje granice i koja se upravo iz tog razloga izuzetno teško mogla kontrolisati.

Suočene sa takvim kriminalnim mrežama, savremene države su počele da shvataju da pojedinačno delovanje nije dovoljno, već da je za suzbijanje ovakve pojave potrebno zajedničko i koordinisano delovanje, u uverenju da stvaranje jednog bezbednog prostora nije lak zadatak, ali da uz zajedničke napore, nije nemoguć cilj.

Bez sumnje da u sadašnjem trenutku Evropska unija nudi jedan od najrazvijenijih sistema međunarodne saradnje u krivičnim stvarima. Ovakva saradnja se zasniva na određenim principima, od kojih su nesumnjivo najznačajniji priznanje i uzajamno poverenje među državama. Međutim, pre nego što je dostignut ovakav nivo međunarodne saradnje u krivičnim stvarima, ona je nužno prolazila kroz različite faze, čija analiza je veoma važna kako bi se bolje razumela trenutna dimenzija ovog mehanizma.

Šta tačno podrazumeva ovakva saradnja i posebno koji su principi i pravila na osnovu kojih ona funkcioniše su neka od bitnijih tačaka u ovom radu. Istovremeno su istaknute i najznačajnije institucije preko kojih danas funkcioniše međunarodna saradnja u krivičnim stvarima na evropskom nivou, kao i izazovi sa kojima se ova saradnja suočava, naročito u pogledu zaštite osnovnih ljudskih prava i sloboda.

II. Istorijski pregled međunarodne saradnje u krivičnim stvarima

U doktrini je opšte prihvaćeno stanovište da su u pogledu međunarodne saradnje u krivičnim stvarima postojala četiri glavna pitanja posredstvom kojih se ona tokom vremena realizovala. To su: uzajamna pravna pomoć u krivičnim stvarima, preuzimanje i ustupanje krivičnog gonjenja (*transfer postupka*), priznanje i izvršenje stranih sudskih odluka i ekstradicija.

Posredstvom uzajamne pomoći u krivičnim stvarima htelo se da države ponude međusobnu pomoć u krivičnim stvarima na osnovu sporazuma koji su zaključivani između njih. Prvi korak u tom smislu na evropskom nivou je napravljen usvajanjem Evropske konvencija o uzajamnoj pomoći u krivičnim stvarima¹ u Savetu Evrope 1959. godine.

Konkretna pomoć je bila pružena na zahtev i odnosila se na niz pitanja u okviru krivičnog postupka, počev od istrage, prikupljanje dokaza, ispitivanje svedoka, veštačenja, itd. Ovakvu pomoć su, međutim, pratili određeni problemi, kao recimo potreba dvostruke inkriminacije, koja je podrazumevala da radnja bude inkriminisana u obe države, ili princip nemogućnosti izručenja sopstvenih državljana, aspekti koji su često otežavali krivičnu odgovornost za počinjena dela u drugoj državi.

U isto vreme postojao je i čitav niz krivičnih dela koja nisu bila obuhvaćena ovakvom vrstom saradnje, kao što su na primer tzv. poreska krivična dela ili krivična dela za koje je zakonom bila propisana kazna ispod visine određene ugovorom. Praktično, saradnja je bila uslovljena brojnim faktorima, a sam postupak u suštini je bio veoma težak za realizaciju, što je u velikoj meri uticalo na efikasnost mehanizma, pa čak u pojedinim slučajevima je dovelo do toga da lica odgovorna za izvršenje krivičnih dela prođu nekažnjeno.

Pored toga, postojala je i mogućnost da zamoljena država odbije da pruži pomoć u krivičnim stvarima iz različitih razloga, bez realne mogućnosti da se takvo odbijanje sankcioniše. Praktično glavnu ulogu u ovim postupcima je imao prevashodno odnos između država, dok uloga pojedinca, subjekta u tim postupcima, koji su na kraju krajeva direktno bili zainteresovani za ishod postupaka, nije bila jasno definisana. Iz ovoga proizilazi i nizak stepen zaštite osnovnih prava i sloboda (videti: Anagnostopoulos, 2014).

Takođe, ne treba zanemariti ni činjenicu da je postojala i mogućnost zaštite optuženih za izvršenje krivičnih dela organizovanog kriminaliteta od strane pojedinih država, što je dovelo do podizanja napetosti i nesigurnosti na međunarodnom nivou. Ovo se dešavalo zbog toga što je izvršna vlast donosila konačnu odluku o izručenju određenog lica drugoj državi.

Upravo zbog toga je 2000. godine usvojen dodatni protokol uz pomenutu Konvenciju, u kome su taksativno nabrojani razlozi zbog kojih se pružanje međunarodne pomoć u krivičnim stvarima može odbiti, sa jasnim ciljem da se eliminišu neograničene mogućnosti za odbijanje pružanje takve pomoći.

¹ Ova Konvencija bila je usvojena u Strazburu od strane Saveta Evrope dana 20. aprila 1959. godine, stupila je na pravnu snagu 12. juna 1962. godine, i trenutno je ratifikovana od strane 47 država.

Takođe, u pogledu međunarodne pomoći u krivičnim stvarima, realne probleme je stvaralo i pitanje priznavanja i izvršenja stranih sudskih odluka. To najpre zato što su postojale značajne razlike u zakonodavstvima u pogledu značenja pojedinih pojmova koji su se odnosili na izvršenje sudskih odluka. Dobar primer za to je što su neke od država pravile razliku između tri različite vrste sankcija sa lišenjem slobode, odnosno, kazne zatvora sa prisilnim radom, pritvora i zadržavanja (Fichera, 2011), dok za to vreme druge nisu.

Vremenom, stvari su postajale jasnije, a važan početni korak u tom pravcu bilo je definisanje ključnih pojmova u usvojenim konvencijama na evropskom nivou, kao što su npr. „Odluke u krivičnim stvarima“, koji je podrazumevao sve konačne odluke sudova država potpisnica, ili pojam „sankcije“, pod kojim se podrazumevala bilo koja kazna izrečena od strane krivičnog suda licu koje je izvršilo krivično delo.²

Veoma važan trenutak u međunarodnoj krivičnoj saradnji jeste stvaranje jednog Područja slobode, sigurnosti i pravde u okviru Evropske unije, istovremeno sa usvajanjem Ugovora iz Amsterdama 1999. godine, da bi se obezbedilo slobodno kretanje ljudi i pružio visoki nivo zaštite građana. Ono nesumnjivo uključuje i pravnu saradnju u krivičnim stvarima i policijsku saradnju.

Osnove nove konstrukcije koja je počela da se oblikuje u tom periodu je postavio, bez sumnje, princip uzajamnog priznavanja, koji se smatra ključnim za međunarodnu saradnju u krivičnim stvarima, kako je afirmisan od strane Evropskog saveta u Tampereu 15-16 oktobra 1999. godine. Kasnije, sve do 2009. godine, usledile su niz drugih okvirnih direktiva, koje su imale za cilj obezbeđivanje bolje saradnje između država članica, s obzirom na rastući problem transnacionalnog kriminaliteta sa kojim se Evropa suočavala.³

Ovaj princip je proizašao iz potrebe za postizanjem većeg međusobnog poverenja između država članica, a u suštini podrazumeva da odluke koje je donela država članica budu priznate i sprovedene u drugoj državi bez daljih formalnosti, upravo zato što dolaze od sudskih organa neke druge države članice.

Jedan od instrumenta koji se od samog početka zasnivao na principu uzajamnog priznavanja jeste *evropski nalog za hapšenje* i postupak predaje u državama članica, uveden Okvirnom odlukom 2002/584/JHA od 13. juna 2002.⁴ Na taj način je stvorena osnova za kreiranje novog prostora u okviru saradnje u krivičnim stvarima na internacionalnom nivou.

Tokom primene ovog mehanizma isplivali su poslednjih godina i neki drugi problemi, naročito u pogledu zaštite prava građana u takvim postupcima. Upravo zbog toga

² Videti: *European Convention on the international validity of criminal judgments*, usvojena od strane Saveta Evrope 1970. godine u Hagu.

³ Kao primer takvih Okvirnih odluka, podsećamo na: Okvirnu odluku Saveta 2005/783/JHA od 24. februara 2005. o principu uzajamnog priznavanja novčanih kazni; Okvirnu odluku Saveta br. 2008/909/JHA od 27. novembra 2008. o principu uzajamnog priznavanja u krivičnim stvarima kojim se izriču kazne zatvora ili mere pod kojima se podrazumeva lišenje slobode radi njihove primene u Evropskoj uniji, itd.

⁴ Objavljena u Glasniku Evropske unije serija L br. 190 iz 18. jul 2002. godine.

2009. godina obeležava prekretnicu na planu međunarodne saradnje. Naime, za vreme švedskog predsedavanja, usvojen je takozvani „Stokholmski program“, u kome je predstavljena strategija⁵ za efikasnu zaštitu pojedinaca u određenim internacionalnim postupcima.

Vođene postavljenim ciljevima, bile su usvojene tri direktive od posebnog značaja u oblasti međunarodne saradnje u krivičnim stvarima, sve radi obezbeđivanja što većih prava i zaštite lica u takvim postupcima. Drugim rečima, očuvanje ličnih prava i sloboda postalo je važno pitanje u okviru ovih postupaka.

Direktivom 2010/64/EU je ustanovljeno pravo na prevodioca, Direktivom 2012/13/EU zagarantovano je pravo lica da bude informisano da je pokrenut krivični postupak protiv njega i u čemu se on sastoji, a Direktivom 2013/48/EU je predviđeno pravo na angažovanje advokata u takvim postupcima, čime se garantuje pravo na odbranu.

Teškoće u njihovoj primeni u konkretnim slučajevima pojavile su se iz razloga što je svaka država preuzela u svoje nacionalno zakonodavstvo ove komunitarne odredbe. Međutim, samo preuzimanje nije urađeno jednoobrazno i istovremeno u svim državama, što je na kraju rezultiralo brojnim disfunkcionalnostima. Međutim, značaj i svrshodnost novih orijentacija u međunarodnoj saradnji u krivičnim stvarima, posebno posmatrajući kroz prizmu evropskog naloga za hapšenje, se ne može osporiti. Novi postupak ne samo da je ekspeditivniji, već je, generalno posmatrano, obezbedio i bolju efikasnost kod istrage i u postupku kažnjavanju onih koji su počinili nezakonite radnje u državama članicama.

Ovaj kratak pregled načina na koji je međunarodna saradnja u krivičnim stvarima nastala i razvijala se u Evropi pokazuje i brojne transformacije kroz koje je prošla međunarodna zajednica u tom periodu. One su, pre svega, bile posledica rastućeg međunarodnog kriminaliteta, u uslovima socijalno-ekonomskog razvoja društva i slobodnog kretanja roba, usluga i ljudi.

Najvažniji aspekt jeste ipak produbljivanje međunarodnih odnosa u krivičnim stvarima na principu uzajamnog priznavanja. Ovaj princip ne samo da pomaže u istragama krivičnih dela, ili kod izvršenja pravosnažnih presuda, već podjednako jača i međusobno poverenje između država i u krajnjoj liniji, pomaže boljoj saradnji država na svim poljima i doprinosi stvaranju jednog jedinstvenog bezbednosnog prostora, pravde i većih sloboda, što jeste jedan od osnovnih ciljeva evropske ideje.

III. Uzajamno priznavanje – temelj međunarodne saradnje u krivičnim stvarima

Nema sumnje da je jedan od najbitnijih razloga zašto je u međunarodnoj saradnji po pitanju krivičnih stvari uveden princip međusobnog priznavanja sudskih odluka jeste taj što je to u velikoj meri pojednostavilo postojeće procedure i što je u znatnoj meri doprinelo bržem donošenju odluka.

⁵ Usvojena od strane Saveta dana 30. novembra 2009. godine.

Na početku njegove primene, ovaj princip se najviše oslanjao na političkoj volji predstavnika zemalja članica da se stvori jedan efikasan mehanizam na planu međunarodne saradnje u krivičnim stvarima. Istini za volju on je bio sadržan u direktivama i okvirnim odlukama koje su se odnosile na ovu materiju, i predstavljao je solidnu osnovu za uvođenje evropskog naloga za hapšenje.

Kasnije, istovremeno sa stupanjem na snagu Lisabonskog ugovora, izričito je propisano da je princip međusobnog priznavanja osnovni princip na kome će se graditi međunarodna saradnja u krivičnim stvarima.⁶ Na taj način je ovaj princip postao deo primarnog prava Evropske unije.

Kada se govori o principu uzajamnog priznavanja uvek se u vidu moraju imati najmanje dve države – država koja je podnela zamolnicu i koja je pre toga izrekla neku meru prema određenom licu, i zamoljena država od koje se traži da takvu meru izvrši. U suštini to ne znači ništa drugo nego da države članice Evropske unije poklanjaju puno međusobno poverenje jedna drugoj po pitanju međunarodne saradnje, i takvo poverenje predstavlja dovoljan uslov za izvršenje krivičnih mera od strane ovih zemalja.

Drugim rečima, uzajamno priznanje se zasniva na uzajamnom poverenju, bez koga bi taj princip bio lišen suštine i značaja. Međutim, upravo zbog ove uzajamne zavisnosti u primeni mogu nastati i određeni problemi.

Uzajamno poverenje država ne ide u nedogled da se nikada ne posumnja u to da li je svaka odluka druge države pravedna. To neminovno dovodi do zaključka da njegova primena ne može biti potpuno apsolutna i zbog toga se postavlja logično pitanje – šta može ograničiti punu primenu ovog principa?

Neki teoretičari ne dele mišljenje da temelj principa uzajamnog priznavanja jeste međusobno poverenje između država, već njegovu primenu smatraju kao striktno proceduralnu obavezu izvedenu iz imperativnih odredbi međunarodnih okvirnih odluka, koje su kasnije implementirane u nacionalna zakonodavstva (videti: Suominen, 2011). Posmatrano iz ovog ugla, pomenuti princip se čini kao izuzetno čvrst i krut u primeni, što u suštini to nikada nije ni bila namera.

U svetlu takve pretpostavke, sud zamoljene države ne bi imao drugog izbora nego da posegne za proveru ispunjenosti proceduralnih uslova i u slučaju njihovog ispunjenja da jednostavno pređe na izvršenje bilo koje izrečene mere.

Sa druge strane, neki smatraju da je uzajamno poverenje jedini razlog zbog koga zamoljena država prihvata da na njenoj teritoriji izvrši tuđu odluku i na taj način u nekoj meri odustane od svog suvereniteta u ovoj oblasti. Ipak, ni ovo ne može proći bez praktičnih teškoća (videti: Zimmermann, Glaser, Motz, 2010). Zbog toga, se u pogledu ovog pitanja ni ne može govoriti o čisto proceduralnom mehanizmu, jer su podjednako važni i drugi različiti aspekti koji se odnose na uslove izvršavanja odluka na bazi uzajamnog poverenja između država članica EU.

Uspešna primena principa zavisi od brojnih faktora, uključujući i možda najvažniji – potrebu za usklađivanjem krivičnog zakonodavstva svih država članica. Drugim rečima,

⁶ Čl. 69A st. 1 iz Ugovora o funkcionisanju Evropske unije.

potrebne su zajedničke osnove na kojima bi se zasnivali nacionalni krivično-pravni sistemi, što bi znatno olakšalo izvršenje odluka jedne države u nekoj drugoj državi. Ovo usklađivanje se mora izvršiti kako u materijalnom, tako i u procesnom pravu. U takvoj situaciji ne bi samo primena mera bila mnogo lakša, već bi i zaštita osnovnih prava i sloboda građana bila bolja.

Postepena primena ovog principa kroz razne instrumente na evropskom nivou, implicitno je dovela i do postepenog usklađivanja zakonodavstva država članica. U tom smislu moglo bi se postaviti pitanje da li ovaj princip može biti osnova za stvaranje evropskog krivičnog prava?! U ovom trenutku, međutim, vrlo teško je odgovoriti na takvo pitanje, imajući u vidu pre svega postojeće probleme koji se pojavljuju u praktičnoj primeni ovog principa na evropskom i nacionalnom nivou.

Sa naše tačke gledišta, vrlo zanimljiv jeste odnos koji princip međusobnog priznavanja ima sa drugim baznim principima koji su opšteprihvaćeni u Evropi, a posebno sa principom proporcionalnosti.

Interakcija ova dva principa postoji posebno kada se radi o izvršavanju mera na osnovu principa uzajamnog priznavanja, kada takva mera podrazumeva i određeno ograničavanje osnovnih ljudskih prava. Takav je slučaj, na primer, kada se zahteva od neke države da izvrši evropski nalog za hapšenje za lakša krivična dela. Da li će u takvim okolnostima zamoljena država moći da odbije izvršenje, na osnovu procene da je takva mera nesrazmerna težini dela, ili će ipak morati da izvrši nalog, bez mogućnosti takve ocene. Svaki princip iza sebe ima određena prava, ideale i ciljeve, čiji je značaj opšte prihvaćen (u suprotnom ne bi postali principi), koji se na kraju kose sa drugim principima.

U našem slučaju, sa jedne strane dolazi do sukobljavanja između želje da se stvori jedan zajednički prostor, sličan nacionalnim, u kome bi odluke sudova jedne države bile sprovedene bez ograničenja u drugoj državi, sa željom da se zaštite osnovna ljudska prava i slobode, kako ne bi došlo do njihove neopravdane i nesrazmerno velike restrikcije, sa druge strane.

Ova dva principa ne treba posmatrati zasebno i ne treba tražiti ono što ih razdvaja, već treba tražiti ono što ih spaja, kako bi se uopšte moglo odgovoriti na ovo pitanje.

Tako dolazimo do nespornog zaključka da je za međunarodnu saradnju u krivičnim stvarima, a implicitno i za evropski nalog za hapšenje, princip uzajamnog priznavanja centralni princip na bazi koga funkcioniše ceo mehanizam. Takvu snagu i značaj je dobio upravo i zbog ostalih opštih principa, kao što su princip legaliteta i princip proporcionalnosti.

U tom smislu, od krucijalnog značaja jeste bilo određivanje maksimalne kazne veće od dve godine zatvora⁷, ili sačinjavanje liste onih krivičnih dela za koja nije potrebna dvostruka inkriminacija, za koje maksimalna kazna treba da bude od tri ili više godina zatvora.⁸

⁷ Čl. 2 st. 1 iz Okvirne odluke Saveta br. 2002/584/JAI.

⁸ Čl. 2 st. 2 iz Okvirne odluke Saveta br. 2002/584/JAI.

Ove granice su bile propisane upravo iz razloga što se evropskim nalogom za hapšenje ograničavaju lične slobode ljudi, a da bi do takvih ograničenja došlo neophodno je da postoji i određena težina počinjenih antisocijalnih dela. Praktično, sagledavanje stvari kroz princip proporcionalnosti je i dovelo do usvojenja propisa koje Evropa danas ima.

U isto vreme, ipak, čl. 12. Okvirne odluke predviđa da *„kada je osoba uhapšena na osnovu evropskog naloga za hapšenje, izvršni sudski organ odlučuje da li će lice zadržati, u skladu sa zakonom države članice izvršenja. Uhapšeno lice je moguće privremeno pustiti na slobodu u bilo kom trenutku, u skladu sa zakonom države članice izvršenja, pod uslovom da nadležni organ te države članice preduzme sve mere koje smatra potrebnim da bi sprečilo bekstvo tog lica“*.

Dakle, ako su kod donošenja okvirnih odluka u vezi sa normativnim određivanjem evropskog naloga za hapšenje ova dva principa „sarađivala“, bez isključivanja jedan drugoga, zašto oni ne bi mogli da „sarađuju“ i u nekom konkretnom pojedinačnom slučaju.

Zaključak bi bio da u praksi odnos između ova dva principa ne treba (ili ne bi trebalo) da bude onaj konkurentni, jer to dovodi do nemogućnosti primene principa proporcionalnosti u okviru međunarodne saradnje u krivičnim stvarima.

Smatramo da varijantu međusobnog isključivanja dva principa treba od samog početka odbaciti, međutim na isti način treba postupiti i u slučajevima kada jedan princip nadvlada drugi. Očigledno jeste, ipak, da se međunarodna saradnja na ovom planu uglavnom kreće u okviru principa uzajamnog priznavanja. Međutim, kao i svi drugi principi i ovaj u određenim slučajevima može imati ograničenja, neka ustanovljena upravo radi zaštite osnovnih ljudskih prava.

Jedan od veoma važnih koraka u razjašnjenju problema bio je usvajanje direktive o evropskom nalogu za istragu. Ova direktiva je po našem mišljenju normativni element kojim je stavljena tačka na prilično intenzivni spor oko veće uloge jednog principa u odnosu na drugi, potvrđujući da uzajamno priznavanje u krivičnim stvarima može postojati i funkcionisati uporedo sa principom proporcionalnosti, čime se može osigurati potpunija zaštita osnovnih ljudskih prava i sloboda. To naročito iz razloga što direktiva sadrži izričite odredbe o nužnosti da se zaštite osnovna ljudska prava i slobode u svakom kontekstu.

Ovakav novi praktični pristup se ne može tumačiti kao pobeda jednog principa nad drugim, već pre kao pobeda zajedničkog cilja zaštite osnovnih prava i sloboda, stvarajući na taj način zakonski i institucionalni okvir za potpuno jedinstvo građana Evrope.

U ovom trenutku zanimljivo je videti kakav će stav imati Sud pravde Evropske unije prema ovim novinama na planu međunarodne saradnje u krivičnim stvarima u Evropskoj uniji.

I da bi se mogao dati odgovor na pitanje koje se može postaviti u ovom kontekstu, ističemo da ove promene nisu korak unazad i da princip uzajamnog priznavanja se nije suštinski i sadržinski „ispraznio“. Međutim, poverenje na koje se zasniva njegova moć delovanja ne može biti postignuto u potpunosti „od danas za sutra“, već je potrebno

vreme kako bi Unija kojoj se teži bila celovita. Ova garancija koja je dodatno dat osnovnim pravima i slobodama će samo ojačati primenu ovog principa.

IV. Glavni oblici međunarodne saradnje u krivičnim stvarima

Kao što smo već ranije naglasili, princip uzajamnog priznavanja je bio temelj stvaranja određenih mehanizama putem kojih se međunarodna saradnja u krivičnim stvarima realizuje. Naime, počev od 2002. godine usvojen je čitav niz okvirnih odluka i direktiva koje zajedno čine jedan celovit mehanizam međunarodne saradnje u ovoj oblasti. Od svih odluka i direktiva najvažnije su one koje se tiču evropskog naloga za hapšenje i evropskog naloga za istragu.

IV.1. Evropski nalog za hapšenje

Normativna osnova za ovaj instrument je Okvirna odluka 2002/584/JHA od 13. juna 2002. Njome se nastojalo da se eliminišu teškoće kod praktične primene izručenja optuženih za počinjena krivična dela, sa ciljem da se na adekvatniji način odgovori na zahteve novijeg konteksta međunarodne saradnje u suzbijanju organizovanog kriminaliteta i terorizma, posebno nakon tragičnih događaja od 11. septembra 2001. godine u SAD.

Evropski nalog za hapšenje (*eng. European Arrest Warrant – EAW*) jeste pojedinačni akt kojim jedna država članica EU upućuje drugoj zahtev za hapšenje i predaju određene lica radi krivičnog gonjenja, izvršenja kazne ili druge krivične sankcije.⁹

U skladu sa odredbama člana 2. Okvirne odluke, izdavanje evropskog naloga za hapšenje je uslovljeno limitom kazne koja je izrečena ili koja se može izreći. Tako se evropski nalog za hapšenje može izdati za krivično gonjenje lica zbog izvršenja krivičnog dela za koje je propisana kazna zatvora ili lišenja slobode od najmanje 12 meseci, ili radi izvršenja izrečene kazne zatvora ili mere lišenja slobode od najmanje četiri meseca.

Drugi stav istog člana predviđa niz krivičnih dela za koje nije neophodno ispunjenje pravila dvostruke inkriminacije da se bi se izvršilac uhapsio i izručio drugoj državi. Ovi izuzeci su uvedeni s obzirom na činjenicu da postoje određena krivična dela koja imaju specifičnu težinu, tako da je hapšenje i kažnjavanje onih koji su ih počinili obavezno.

U odredbama člana 3. i člana 4. Okvirne odluke, predviđeni su slučajevi kada države članice mogu da odbiju izvršenje evropskog naloga za hapšenje. Iz ovoga možemo zaključiti da izvršenje naloga ne predstavlja apsolutnu obavezu koja u svim slučajevima tereti zamoljenu državu, već da je moguće, u određenim strogo definisanim uslovima, odbijanje njegove primene. S jedne strane, postoje situacije u kojima je neizvršavanje naloga obavezno, kao npr. u slučajevima povrede načela *non bis in idem*, kada je lice već procesuirano, osuđeno ili kada je lice izdržalo kaznu u drugoj državi članici, ili kada zbog starosti izvršilac nije krivično odgovoran prema internim pravilima države izvršioca naloga, ili pak kada je delo za koje je nalog izdat bilo predmet amnestije u zamolje-

⁹ Čl. 1 st.1 iz Okvirne odluke Saveta br. 2002/584/JAI.

noj državi. Sa druge strane, postoje i fakultativni razlozi za odbijanje izvršenja. Okvirna odluka predviđa njih sedam.

Problemi kod izvršenja evropskog naloga za hapšenje nastali su zbog način na koji je ova odluka prenetu u zakonodavstvo država članica, iz razloga što je implementacija urađena kroz prizmu internih propisa i institucija, a oni nemaju jedinstven karakter u svim nacionalnim zakonodavstvima.

Polazeći od ove činjenice stvorio se čitav niz disfunkcionalnosti kod primene evropskog naloga za hapšenje, naročito u pogledu zaštite i poštovanja osnovnih ljudskih prava i sloboda.

Većina sudova shvataju Okvirnu odluku, a posebno princip međusobnog priznavanja, kao sredstvo za ostvarenje potpune međunarodne saradnje, pod pretpostavkom da je ispitivanje poštovanja osnovnih prava ranije već učinjeno od strane države koja je izdala evropski nalog za hapšenje, tako da nova provera više nije potrebna. Stoga, proporcionalnost je deo principa uzajamnog priznavanja. Ipak, na međunarodnom nivou može se naći određeni broj odluka u kojima nije prihvaćeno ovakvo tumačenje pravila Okvirne odluke.

Među prvim nacionalnim sudovima koji nisu prihvatili ovaj pristup, već su primenili jedan „ležerniji“ stav, bio je Sud u Amsterdamu, koji se pozvao na princip proporcionalnosti u procesu izvršenja evropskog naloga za hapšenje. Iako se ovim nije *de plano* isključila mogućnost njegove primene, ovaj model nije bio preuzet od strane ostalih sudova u Holandiji (Ostroploski, 2014).

Veoma zanimljiva situacija se desila u Nemačkoj, gde su različiti sudovi, iako nisu odbili da izvrše nalog iz razloga proporcionalnosti, ipak ukazali na mogućnost da se ovakva provera izvrši (videti: Vogel, Spencer, 2010). Argumenti u tom smislu su formulisani pozivanjem na čl. 1. st. 3. Okvirne odluke 2002/584 u vezi sa čl. 6. Ugovora o funkcionisanju EU, koji zahteva obaveznu zaštitu osnovnih prava.

Vredi napomenuti u kontekstu ovog stanovišta i odluke sudova Irske u slučaju građanina Ostrovskog, koji je poljskog porekla, ali se sa svojom porodicom nastanio u Irskoj. Iako Ostrovski nije izbegavao krivično gonjenje u Poljskoj i sarađivao je sa tamošnjim organima gonjenja, za njim je izdat evropski nalog za hapšenje zbog posedovanje malih količina zabranjenih supstanci. Sud Irske je odlučio da bi u takvim okolnostima, s obzirom na nizak stepen opasnosti dela, kao i na činjenicu da lice nije izbegavalo krivičnu odgovornost, sprovođenje evropskog naloga nakon tri godine od izvršenja dela i izručenje tog lica Poljskoj, bilo nesrazmerno svrsi zbog koje je ovaj međunarodni postupak propisan, kao i da bi se time nepotrebno remetio porodični život što bi negativno uticalo na ženu i dvoje dece od kojih bi izručenjem Ostrovski bio odvojen.

Sudovi u Engleskoj imali su još rezervisaniji stav prema evropskom nalogu za hapšenje. Tako u čuvenom slučaju aktiviste Vikiliksa, Žulijana Asanža, Vrhovni sud je govorio o takvoj mogućnosti, ali ne na kategoričan način. U ovom slučaju, švedske vlasti su za Asanžom izdale evropski nalog za hapšenje, optužujući ga za ilegalne seksualne odnose. Asanž je pokušao da pred sudovima Engleske dokaže da bi njegova predaja bila nesrazmerna u odnosu na počinjeno delo, dajući argumente u korist primene nekih

alternativnih mera na osnovu proporcionalnosti. Iako je u svojoj odluci, Sud odbacio argumente g. Asanza, ipak je važno napomenuti da je Sud konstatovao neke nedostatke u načinu primene evropskog naloga za hapšenje, predlažući da ovaj postupak ne bude toliko strog, uz poštovanje uslova proporcionalnosti mere, mada takav uslov ne proizilazi ni iz jedne norme.

U tom kontekstu suprotstavljenih rešenja koja se mogu naći u praksi nacionalnih sudova, postojala je potreba za razjašnjenjem od strane Suda pravde Evropske unije. Ovaj Sud je imao mogućnosti da se u više odluka izjasni o ispravnosti odbijanja izvršenja evropskog naloga zbog okolnosti koje su vezane isključivo za proporcionalnost te mere. Na primer, u slučaju Radu protiv Rumunije¹⁰, Sud je odgovorio na negativan način, ističući izričito da su razlozi za odbijanje izvršenja iscrpno dati u Okvirnoj odluci, tako da se drugi razlozi ne mogu dodati nacionalnim zakonima država koje su je implementirale. Sasvim jasno je podvučeno da su svi razlozi za odbijanje po osnovu mogućih povreda osnovnih prava preneti u pravni sistem kroz implementaciju Okvirne odluke, gde su ti razlozi taksativno navedeni, tako da ne postoji prostor ni za kakvo dalje tumačenje¹¹. U stvari, na taj način je dato puno poverenje principu međusobnog priznavanja u međunarodnoj saradnji u krivičnim stvarima.

Zanimljivo je u ovom slučaju bio stav Generalnog advokata, g. Šarpsona u zaključcima datim Sudu (videti: Anagnostopoulos, 2014). On je naglasio da treba omogućiti ispitivanje proporcionalnosti u državi izvršioca naloga, budući da to nije ništa drugo do dodatna garancija da se osnovna ljudska prava poštuju, posebno tamo gde postoje indicije da su takva prava povređena.

Generalni advokat je u Sudu sledio ideju o mogućnosti takve procene, sugestivno ukazivajući na sledeće argumente: *U oblastima koje pokriva Okvirna odluka, i šire, u oblasti saradnje policije i pravosudnih organa u krivičnim stvarima, nije moguće primeniti princip međusobnog priznavanja, koji je u srži mehanizam evropskog naloga za hapšenje, na isti način kao i kada je u pitanju priznavanje univerzitetske diplome ili vozačke dozvole izdate od strane druge države članice. Štaviše, ne bi se radilo o tome da države članice doprinose stvaranju prostora slobode, bezbednosti i pravde koji će dovesti do zanemarivanja osnovnih prava osoba čije ponašanje može predstavljati pretnju za slobode, sigurnost i pravdu.*¹²

Nažalost, Sud nije prihvatio ovakve relevantne razloge, već se naprotiv rukovodio uskim i rigidnim tumačenjem. Slično obrazloženje suda je dato i u slučaju Meloni¹³, gde je Ustavni sud Španije, Sudu pravde postavio pitanje o mogućnosti odbijanja da izvrši evropski nalog za hapšenje izdat od strane Italije iz razloga što zakoni u toj zemlji ne predviđaju mogućnost ponovnog saslušanja lica od strane suda radi ostvarivanja prava na odbranu.

¹⁰ Odluka od 29. januara 2013. Suda pravde EU u slučaju br. C - 396/11.

¹¹ Odluka od 29. januara 2013. Suda pravde EU u slučaju br. C - 396/11, para. 36.

¹² Zaključci Generalnog advokata Paolo Mengozzi izneti 20. marta 2012. u slučaju C-42/11 João Pedro Lopes Da Silva Jorge, dostupno na: <http://eur-lex.europa.eu>, preuzeto 19.08.2017.

¹³ Odluka od 26. februara 2013. godine, u slučaju Meloni p. Španije, dostupno na: <http://eur-lex.europa.eu>, preuzeto 19.08.2017.

Odluka Suda je bila kategorična – čak ni ustavni razlozi zemlje izvršenja naloga ne mogu sprečiti izvršenje naloga, budući da međunarodne konvencije imaju primat.

Iako je izgledalo da će odluke Suda definitivno razjasniti ovaj problem, stvari ne stoje baš tako.

Tako je bilo slučajeva u kojima su neki nacionalni sudovi, i nakon ovih odluka, drugačije tumačili ovu materiju, predlažući izmene kojima bi se evropski nalog za hapšenje napravio funkcionalnijim.

Treba ukazati na odluku Višeg regionalnog suda iz Minhena u Nemačkoj, koji je u jednoj svojoj odluci naveo da slučajeve Radu i Meloni ne treba tumačiti u smislu da je Sud pravde EU dozvolio kršenje osnovnih ljudskih prava, već ih treba shvatiti tako da se zahtev za izvršenje evropskog naloga za hapšenje može odbiti svaki put kada se konstatuje neka očigledna takva povreda (videti: Anagnostopoulos, 2014).

Prirodno, ovakve doktrinarne i sudske rasprave nisu ostale bez odjeka, tako da se na nivou odlučivanja u EU sve češće pojavljuju diskusije o mogućim zakonskim promenama u domenu izvršenja evropskog naloga za hapšenje.

Evropskim vlastima su se u bezbroj navrata obratile razne organizacije i institucije iz različitih zemalja članica, predstavljajući pri tom različite izveštaje u vezi primene evropskog naloga za hapšenje i njegove funkcionalnosti. Većina izveštaja ukazuju na određene disfunkcije sa kojima se suočava ovaj postupak, među kojima se na prvom mestu nalazi odbijanje izvršenja evropskog naloga za hapšenje iz razloga što bi tom merom neoprávdano bila povređena osnovna ljudska prava i slobode.

IV.2 Evropski nalogu za istragu

Ovaj novi instrument na planu međunarodne saradnje u krivičnim stvarima je uveden Direktivom 2014/41/EU Saveta i Evropskog parlamenta, s tim da je njegova potreba proizašla iz činjenice da u to vreme postojeći mehanizam na polju prikupljanja dokaza nije bio dovoljno efikasan.

Ova Direktiva se primenjuje u svim zemljama EU, osim u Danskoj i Irskoj i zamenjuje sistem uzajamne pravne pomoći za prikupljanje dokaza predviđen Konvencijom EU iz 2000. godine o uzajamnoj pravnoj pomoći i Okvirnom odlukom Saveta 2003/577/JHA o zamrzavanju dokaza. Direktiva je morala biti prenetá u nacionalna zakonodavstva zemalja članica do 22. maja 2017. godine.

U odredbama čl. 1. Direktive, evropski nalog za istragu (ENI) se definiše kao „*sudska odluka koju izdaje ili potvrđuje sudski organ države članice („država izdavalac“) radi sprovođenja jedne ili više posebnih istražnih radnji u drugoj državi članice („država izvršilac“) u svrhu pribavljanja predmeta, dokumenta i podatka iz druge države članice radi njihovog korišćenja u određenim postupcima.“*

Što se tiče obima ENI, on se može izdati samo radi pribavljanja u državi izvršioca dokaza koji su potrebni u državi izdavaocu, bez obzira da li se oni već nalaze u posedu pravosudnih organa. Jedini uslov koji je u tom smislu postavljen, jeste da ti dokazi u stvarnosti postoje.

Novi pristup je tako zasnovan na jednom jedinstvenom instrumentu, nazvan evropski nalog za istragu, koji se izdaje radi primene posebnih istražnih mera u državi izvršiocu, u cilju prikupljanja dokaza.

EIN bi trebalo da se primenjuje na sve istražne mere za prikupljanje dokaza. Organ koji ga izdaje se nalazi u najboljoj poziciji da odluči koje istražne mere će se koristiti, na osnovu saznanja o detaljima istrage.

Međutim, organ koji izvršava nalog može koristiti drugu vrstu istražne mere, ako predložena mera ne postoji u njenom nacionalnom pravu ili ako ona ne bi mogla da se primeni u sličnom domaćem slučaju. Mogućnost primene određene mere bi trebalo da se odnosi na slučajeve u kojima istražna mera postoji po zakonu države izvršioca, ali se primenjuje samo u određenim situacijama, na primer, kada je predviđeno da se ta istražna radnja može primeniti samo za krivična dela određene težine, ili protiv lica za koje postoji određeni stepen sumnje, ili uz saglasnost tog lica. Organ koji izvršava nalog može da primeni drugu istražnu radnju u slučaju kada bi to dovelo do istog rezultata kao istražna radnja koja je navedena u EIN, a manje bi pogodila osnovna prava tog lica.

U čl. 11. Direktive su predviđeni razlozi za nepriznavanje ili neizvršenje ENI, a među najvažniji su oni koji se odnose na: postojanje imuniteta ili privilegija u unutrašnjem zakonodavstvu države izvršioca ili ako bi izvršenje moglo uticati na slobodu štampe, slobodu izražavanja u mass-medijama; ako bi to zadiralo u osnovne nacionalne bezbednosne interese; ako po zakonu države izvršioca radnju ne bi bilo moguće primeniti u sličnim slučajevima; ako bi se time prekršio princip „*ne bis in idem*“.

Takođe, priznanje i izvršenje ENI može se odbiti ako se odnosi na krivična dela: koja se po zakonu države izvršioca smatraju da su izvršena u potpunosti, u glavnom delu ili pretežno na njenoj teritoriji ili u mestu ekvivalentno njenoj teritoriji; koja su počinjena izvan teritorije države izdavaoca, a zakonodavstvo države izvršioca ne dozvoljava započinjanje pravnih postupaka u vezi sa takvim krivičnim delima koja su počinjena izvan te države.

Stupanje na snagu direktive o evropskom nalogu za istragu znatno je proširilo mogućnost da države istraže određena krivična dela, bez obzira gde su ona izvršena ili gde je sakriven produkt krivičnih dela.

Za to je zalužena činjenica što direktiva reguliše određene posebne postupke koje se odnose na dobijanja informacija o bankovnim računima ili finansijskim transakcijama koje su preduzete od strane osumnjičenih.

Takođe je dozvoljeno kontinuirano praćenje poslovanja osobe u državi izvršiocu i upotreba prikriivenog islednika koji će svoje aktivnosti radi prikuplja podataka i dokaza koji su neophodni za istragu, obavljati u drugoj državi.

Do sada je najvažniji aspekt izgleda onaj koji se odnosi na mogućnost da se na osnovu naloga primeni presretanje telekomunikacija uz tehničku podršku druge države članice. Ovde su uslovi za izdavanje naloga znatno strožiji, zbog implikacija koje takva radnja ima na osnovna prava i slobode koje se štite na nivou Zajednice. U tom smislu, u odredbama čl. 30. st. 5. Direktive, predviđeno je da osnov za odbijanje izvršenja naloga taj kada primena takve mere ne bi bila moguća u unutrašnjem slučaju države izvršioca.

Takođe je potrebno da se odredi period za koji se traži izvršenje naloga, kao i da se navedu tehnički podaci koji su neophodni za izvršenje mere.

Presretanje komunikacija ne treba ograničiti samo na njihov sadržaj, već bi trebalo da obuhvati i prikupljanje podataka o kretanju i lokaciji osoba u vezi sa takvim telekomunikacijama. Na taj način se omogućava nadležnim organima da izdaju ENI kojim će se pribaviti podaci koji manje zadiru u domen telekomunikacija.

Sve situacije u kojima se ENI može izdati, zasnivaju se na principu proporcionalnosti.

Iako na početku to nije bio slučaj, u konačnom obliku Direktive, u čl. 6. st. 1 tač. a) izričito je predviđeno da je jedan od uslova za odobravanje i implementaciju ENI poštovanje principa proporcionalnosti. Međutim, ispunjenost ovog uslova proverava organ države koja je izdala nalog, a ne države koja izvršava nalog.

Ipak, određene mere su dozvoljene i državi izvršiocu, te u situaciji kada ima osnovane indicije koje ukazuju na nepoštovanje uslova iz čl. 6, država izvršilac može od države izdavaoca da zahteva pojašnjenje po tom pitanju, i tek nakon toga da o ovom pitanju odlučiti.

Povezivanjem ove odredbe sa čl. 11. st. 1 tač. e) Direktive, koji se odnosi na priznavanje i zaštitu osnovnih prava kao što je navedeno u čl. 6. Ugovora o EU, smatramo da se ostavlja otvorena mogućnost da država izvršilac odbije da izvrši nalog kada proceni da bi njegovo izvršenje dovelo do neopravdanog ograničenja osnovnih prava i sloboda.

Kao što se može videti i ovaj instrument koji je od izuzetne važnosti za međunarodnu saradnju u krivičnim stvarima, se zasniva na principu uzajamnog priznavanja.

V. Zaključak

Mehanizam međunarodne saradnje u krivičnim stvarima je pretrpeo značajne promene u poslednjih nekoliko godina zbog potrebe da se stvore odgovarajuća sredstva za efikasno suzbijanje organizovanog kriminaliteta na međunarodnom nivou. Kontinuiranim usvajanjem novih evropskih direktiva u ovoj oblasti, zaštita osnovnih prava i sloboda je stavljena na ozbiljan ispit, budući da predmetne metode u određenoj meri ograničavaju prava lica na koje se odnose.

Upravo iz ovih razloga, princip proporcionalnosti, zajedno sa principom uzajamnog priznavanja, treba da bude fundamentalni princip na kome se gradi ceo sistem međunarodne saradnje. To posebno i iz razloga što se jedan moderni zajednički prostor bezbednosti i sloboda ne može stvoriti, dok su osnovna ljudska prava i slobode nalaze u senci.

U tom smislu, u ovim mehanizmima mora biti dodatno ojačan položaj lica koja su predmet postupaka, kako bi imali sve garancije u pogledu prava na pravično suđenje. Zbog toga, budući da sadašnje zakonodavstvo izričito sadrži samo nekoliko redova, smatramo da u budućnosti ovakve proceduralne garancije moraju imati veći prostor u normativnim aktima.

Na kraju, ali nikako ne manje značajno, ističemo da analiza razvoja i evolucije oblika pravosudne saradnje u krivičnim stvarima jasno pokazuje spremnost Evropske zajedni-

ce da stvori jedinstven prostor u kome bi odluke jedne države imale istu pravnu snagu na teritoriji bilo koje druge zemlje članice.

Naravno, to nije lako postići, ali istovremeno smatramo da su već preduzeti značajni koraci u dostizanju ovog uzvišenog cilja.

LITERATURA

- Anagnostopoulos, I. (2014), Criminal justice cooperation in the European Union after the first few steps, a defence view. *ERA Forum Journal of the Academy of European Law*, vol. XV, br. 1/ 2014;
- Fichera, M. (2011), *The implementation of the European Arrest Warrant in the European Union.*, Cambrige-Antwerp-Portland: Law, Policy and Practice;
- Ostroploski, T. (2014), The principle of proportionality under the european arrest warrant, with an excursus on Poland. *New Journal of Criminal law*, vol. V, nr. 2/2014;
- Suominen, A (2011), *The principle of Mutual Recognition in Cooperation in Criminal Matters*, Cambridge: Intersentia;
- Vogel, J., Spencer, J. (2010), Proportionality and the European arrest warrant. *Criminal Review*, 2/2010;
- Zaključci Generalnog advokata Paolo Mengozzi izneti 20. marta 2012. u Slučaju C-42/11 João Pedro Lopes Da Silva Jorge, dostupno na: <http://eur-lex.europa.eu>, preuzeto 19.08.2017.;
- Zimmermann, F., Glaser, S., Motz, A. (2010), Mutual recognition and its implications for the gathering of evidence in criminal proceedings: a critical analysis of the initiative for a European investigation order. *European Criminal Law Review* 11, 1.

Podaci o autorima

Călin Berar

Pravni fakultet, Zapadni univerzitet u Temišvaru, Rumunija, student doktorskog studija

avocat_berarcalin@yahoo.com

Darian Rakitovan

Pravni fakultet, Zapadni univerzitet u Temišvaru, Rumunija, student doktorskog studija

drakitovan@yahoo.com